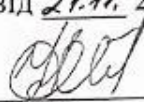

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»
Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Науково-методичною радою Університету
Протокол № 2 від 21.11.2019 р.

Голова НМР А. М. Колот

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ»

рівень вищої освіти

Перший (бакалаврський)

галузь знань

05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальність

054 «Соціологія»

освітня програма /
спеціалізація

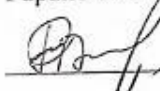
Соціальні та медіа-комунікації

тип дисципліни

обов'язкова

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

 Т.В.Єрескова

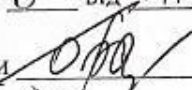
ПОГОДЖЕНО:

Директор Центру менеджменту
та моніторингу якості освіти

 Т.О. Фролова

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою соціології
протокол № 3 від 24.10.19

Зав. кафедри О.Б.Гаєвська

Київ – 2019

Розробник(и):

Федоренко Н.І., к.соц.н., доцент, доцент кафедри соціології, e-mail: 196819@ukr.net

Форма навчання —	Денна
Семестр —	2-3
Кількість кредитів ECTS —	6
Форма підсумкового контролю —	екзамен
Мова(и) викладання	українська

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ	11
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.	
Тема 1. Становлення і розвиток протосоціологічного знання	11
Тема 2. Соціальне знання епохи Середніх віків та Відродження	12
Тема 3. Соціальне знання епохи Нового часу	12
Тема 4. Класичні соціологічні теорії середини XIXст.	13
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.	14
Тема 5. Соціологічна думка в Європі наприкінці XIX ст.–початку XX ст.	14
Тема 6. Класична соціологія на зламі XIX – XX ст.	15
Тема 7. Національні особливості розвитку соціології в XX ст.	16
Тема 8. Основні соціологічні концепції середини XX ст.	17
Тема 9. Розвиток теоретичної соціології в другій половині XX ст. – на початку XXI ст.	18
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.	19
Тема 10. Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	19
Тема 11. Період формування української академічної соціології XIX-початку XX ст.	20
Тема 12. Соціологічні аспекти праць українських вчених початку XX ст.	20
Соціологічні питання у творчості О.Потебні та генетична соціологія М.Грушевського.	
Тема 13. Соціологічні аспекти праць українських вчених початку XX ст.	21
Соціологічна концепція Б.Кістяківського та соціологія політики В.Липинського.	
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4.	21
Тема 14. Дослідницька діяльність українців в еміграції. Особливості соціологічного мислення М.Шаповала.	21
Тема 15. Організація та проблематика розвитку радянської соціології в Україні.	22
Тема 16. Соціологія в незалежній Україні. Сучасний стан, проблеми та перспективи.	22
3. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	23

4. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА	26
4.1. Основна література	26
4.2. Додаткова література	28

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія соціології» є однією із складових комплексної підготовки фахівців галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 054 «Соціологія».

Анотація навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна «Історія соціології» спрямована на формування соціологічних компетентностей у студентів освітньо-професійної програми «Соціальні та медіа-комунікації». «Історія соціології» є однією із ключових у підготовці спеціалістів-соціологів, адже включає комплексне ознайомлення студентів з системою знань про процес виникнення, основні етапи розвитку, історичні форми і напрями розвитку соціологічного знання. Дисципліна логічно пов'язана з усіма базовими і спеціалізованими дисциплінами в структурно-логічній схемі спеціальності.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Історія соціології» пов'язана із дисциплінами циклу загальної підготовки (наприклад, «Філософія», «Українознавство»), дисциплінами циклу професійної підготовки (наприклад, «Загальна соціологічна теорія», «Сучасні соціологічні теорії глобалізації», «Сучасне українське суспільство: соціологічний аналіз») та дисциплінами варіативної частини навчального плану (наприклад, «Соціологія постмодерну»).

Метою вивчення дисципліни «Історія соціології» є формування системи знань про процес виникнення, основні етапи розвитку, історичні форми і напрями розвитку соціологічного знання. Реконструкція історичного становлення соціологічного знання дасть змогу дослідити процес виокремлення з людського досвіду знання про суспільство і набуття ним форми емпірично обґрунтованої наукової теорії.

Завдання (навчальні цілі) дисципліни:

- ознайомити студентів з основними понятійно-категоріальними елементами спецкурсу;
- дати студентам уявлення про становлення та розвиток пізнання соціальних явищ;
- розкрити особливості розвитку соціологічного знання, зв'язок його еволюції з історією людства;
- дати студентам уявлення про соціологічний підхід стосовно аналізу та періодизації історії соціології: критерії, етапи, особливості.
 - дати цілісне уявлення про специфіку зародження соціологічного знання на території України, протосоціологічні рефлексії у писемних творах та у працях українських мислителів;
 - сприяти засвоєнню студентами знань про передумови формування української соціологічної думки;
 - вивчення студентами історії виникнення й розвитку української академічної соціології кінця XIX – початку XX ст.;
 - формування у студентів уявлень про діяльність представників сучасної української соціології.

Предметом дисципліни «Історія соціології» є становлення уявлень про суспільство, які передували виникненню соціології як науки; вивчення історичного досвіду становлення і розуміння знання про суспільство; розгляд основних ідей фундаторів соціологічної науки та їхні значення і вплив на подальший розвиток соціології; генезу основних соціологічних теорій та концепцій; інституалізація соціології як науки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набутти наступні результати навчання:

1. *Знання:*

- Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів.
- Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот і суспільств.
- Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі.

2. *Уміння:*

- Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів атиність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу.

3. *Комунікація:*

- Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав свобод людини і громадянина України.

4. *Автономність та відповідальність:*

- Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.
- Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав свобод людини і громадянина України.
- Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми «Соціальні та медіа-комунікації».

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за освітньої програмою та результати навчання за дисципліною подається у вигляді таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

**Матриця компетентностей та програмних результатів навчання,
які формуються під час вивчення навчальної дисципліни у відповідності до
освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми**

Шифр Компете нтності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК 7.	Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами	ПРН 22	Формувати та зберігати у своєму трудовому колективі моральні, культурні та наукові цінності і досягнення суспільства; на основі розуміння історії та закономірностей розвитку соціології як науки, її місця в

			загальній системі знань; втілювати провідні досягнення в науці та технологіях своєї діяльності; активно застосовувати та впроваджувати різноманітні форми та види ведення здорового способу життя.
ЗК 12.	Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел.	ПРН 4.	Описувати та застосовувати базові критерії науковості та об'єктивності досліджень
ЗК 14.	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав свобод людини і громадянина України.	ПРН 21	Будувати свою професійну діяльність на засадах цінностей громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку, відстоюючи верховенство права, прав і свобод людини та громадянина.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)			
ФК 1.	Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів	ПРН 1	Давати визначення соціологічних понять і застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для пояснення практичних ситуацій
ФК 2.	Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот і суспільств	ПРН 18.	Пояснювати етичні аспекти досліджень і застосовувати принципи дослідницької етики
ФК 4.	Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі	ПРН .13	Обґрунтовувати методологію та висновки власного дослідження
ФК 15	Усвідомлення відмінностей поміж ключовими соціологічними парадигмами	ПРН 2	Розрізняти основні соціологічні підходи та парадигми в історичній і сучасній перспективах

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

«Історія соціології» представлена в табл. 2.

(назва дисципліни)Таблиця 2

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Компетентності		Результати навчання			
		Знання	Уміння	Комунікація	Автономність та відповідальність
ЗК 7.	Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами		V	V	V
ЗК 12.	Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел.	V	V	V	
ЗК 14.	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та			V	V

	необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав свобод людини і громадянина України.				
ФК 1.	Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів	V	V		
ФК 2.	Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот і суспільств	V			
ФК 4.	Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі	V			V
ФК 15	Усвідомлення відмінностей поміж ключовими соціологічними парадигмами	V			

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2. Назва теми	Кількість годин									
	Очна форма навчання					Заочна форма			Дистанційна форма	
	Л е к ц і ї	П р а к т и ч ні (с е м і н а р с ь к і)	Л а б о р а т о р н і	І н д и в і д у а л ь н і	С Р С	К о н т а к т н і з а н я т т я	І н д и в і д у а л ь н і	С Р С	З а н я т я в д и с т а н цій н о му р е ж и мі	С Р С
Змістовий модуль І.										
Тема 1. Становлення і розвиток протосоціологічного знання	2	2	-		2	-	-	-	-	-
Тема 2. Соціальне знання епохи Середніх віків та Відродження	2	4	-		4	-	-	-	-	-
Тема 3. Соціальне знання епохи Нового часу	2	2	-	2	4	-	-	-	-	-
Тема 4. Класичні соціологічні теорії середини XIX ст.	4	6	-	2	6	-	-	-	-	-
Змістовий модуль ІІ.										
Тема 5. Соціологічна думка в Європі наприкінці XIX ст. – початку XX ст.	2	4	-		4					
Тема 6. Класична соціологія на зламі XIX – XX ст.	4	6	-	2	6	-	-	-	-	-
Тема 7. Національні особливості розвитку соціології в XX ст.	2	2	-		4	-	-	-	-	-
Тема 8. Основні соціологічні концепції середини XX ст.	2	4	-	2	4					

Тема 9. Розвиток теоретичної соціології в другій половині XX ст. – на початку XXI ст.		2	4	-	2	4					
Змістовий модуль III.											
Тема 10. Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.		2	4	-	2	4	-	-	-	-	-
Тема 11. Період формування української академічної соціології XIX-початку XX ст.		2	2	-	2	4	-	-	-	-	-
Тема 12. Соціологічні аспекти праць українських вчених початку XX ст. Соціологічні питання у творчості О.Потебні та генетична соціологія М.Грушевського.		2	4	-		2					
Тема 13. Соціологічні аспекти праць українських вчених початку XX ст. Соціологічна концепція Б.Кістяківського та соціологія політики В.Липинського.		2	4	-		2					
Змістовий модуль IV.											
Тема 14. Дослідницька діяльність українців в еміграції. Особливості соціологічного мислення М.Шаповала.		2	2	-		2					
Тема 15. Організація та проблематика розвитку радянської соціології в Україні.		2	4	-	2	4					
Тема 16. Соціологія в незалежній Україні. Сучасний стан, проблеми та перспективи.		2	6	-	2	6					
Усього:		36	60	-	18	62	-	-	-	-	-
Підсумковий контроль		Екзамен (4 год.)					-		-		
Разом:	Годин	180					-		-		
	Кредитів	6					-		-		

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Змістовий модуль I.

ТЕМА 1. Становлення і розвиток протосоціологічного знання

1.1. Історія соціології як наука

Історія соціології як наука про становлення та розвиток пізнання соціальних явищ. Об'єкт і предмет історії соціології. Особливості розвитку соціологічного знання, зв'язок його еволюції з історією людства. Періодизація історії соціології: критерії, етапи, особливості. Взаємозв'язок еволюції соціологічного знання з культурними традиціями. Місце історії соціології в структурі соціологічного знання. Значення історії соціології для розвитку сучасної соціології. Протосоціологія як особливий етап у розвитку соціології. Становлення класичної соціології. Соціологія XX століття. Перспективи соціологічного знання у XXI столітті.

1.2. Соціальне знання архаїчних суспільств та Стародавнього Сходу

Соціальний лад архаїчних суспільств та його відтворення в культурній символіці. Особливості відтворення соціальних процесів в умовах розвитку первіснообщинного ладу, виникнення перших цивілізацій. Родові відносини та їх відображення в міфології. Соціальні процеси за умов розкладу родообщинних відносин; виникнення перших цивілізацій. Міф та епос як найдавніші форми відображення реалій первісного та раннього класового суспільства. Антропоморфічне світосприймання дійсності. Соціальне знання в культурах Стародавнього Сходу. Протосоціологічне знання давньої Індії. Елементи соціального знання в міфах Вавилону та Месопотамії. Особливості міфології Китаю. Загальні принципи соціального устрою Давнього Єгипту.

1.3. Виникнення і розвиток античної науки та її значення для пізнання соціальних процесів

Зародження елементів наукового знання в межах античної культури Греції та Риму. Значення праць логографів (Кадм з Мілету, Скілак з Каріанди, Гекатей Мілетський, Ксанфлідієць, Гелланік з Лесбосу, Ферекид). Значення праць істориків античної Греції (Геродота, Фукідида, Ксенофонта, Плутарха) для розвитку соціального знання. Соціальна та ідеологічна обумовленість римської історіографії (Полібій, Лівій, Тацит).

1.4. Соціально-філософські проблеми суспільства і соціального пізнання в працях античних філософів

Проблеми суспільства та людини у творчості Демокріта. Вчення Платона про суспільство. «Ідеальна держава» Платона. Аристотель про принципи ймовірного та достовірного знання. Система класифікації наук у Аристотеля. Проблеми суспільства, людини та сенсу її життя у творчості Аристотеля. Аристотель про походження, сутність і форми держави. Проблеми управління, способу життя, дозвілля, вільного часу та елементи аксіології в творчості Аристотеля. Поняття природного права у стоїків, Цицерона та римських юристів.

1.5. Соціально-економічна та політична обумовленість емпіричних досліджень в античних суспільствах

Перші переписи населення як джерело інформації про стародавнє суспільство. Вплив математичного знання на поглиблення та розширення інформації про суспільство. Емпіричні дослідження в Стародавній Греції та Римі. Біблія як джерело інформації про суспільний устрій Стародавнього світу. Наукові практики стародавніх Греції і Риму як основа формування ранньоевропейської наукової традиції.

ТЕМА 2. Соціальне знання епохи Середніх віків та Відродження

2.1. Соціальне знання епохи Середньовіччя

Розклад античного суспільства в Європі та формування нової системи суспільних відносин. Соціальне вчення раннього християнства. Значення історії християнства як джерела для вивчення соціальної історії пізньої античності. Людина і сенс її життя у вченнях «батьків церкви». Особливості розвитку науки та культури в період переходу від рабовласницького до феодального суспільства. Теософія Августина Блаженного як спроба есхатологічного опису всесвітньої історії

людства. Концепція «двох градусів». Фома Аквінський та соціальна доктрина томізму. Природне право та інститут приватної власності в концепції Фоми Аквінського. Соціальні вчення середньовічних християнських сект. Соціальні вчення середньовічного Сходу.

2.2. Вплив творчості гуманістів Відродження на розвиток соціального пізнання

Нові уявлення про людину та її світ у творчості гуманістів епохи відродження. Елементи соціального знання у роботах гуманістів: А.Данте «Божествена комедія», Ф.Петрарка «Про засоби щасливої і нещасливої долі», Л.Валла «Особливості етики», Дж. Піко делла Мірандола «Трактат про гідність людини». Л.Бруні як засновник гуманістичної історіографії. Заслуга представників Ренесансу у розвитку соціального знання та розуміння суспільства і людини.

2.3. Становлення елементів соціологічного знання в XV–XVI ст.

Пошуки соціальних ідеалів та найкращих форм державного устрою, здатних забезпечити досягнення загального блага та добра. Особливості поглядів Н.Макіавеллі на історію, людину та державу. Значення географічного фактору в історії в концепції Жана Бодена. Ідеї природного права та «суспільного договору» в творчості Гуго Гроція. Елементи філософії історії в творчості Ніколо Макіавеллі, Жана Бодена та Гуго де Грот Гроція. Емпіричні дослідження в епоху Середньовіччя в Західній Європі.

2.4. Соціальні утопії Т.Мора і Т.Кампанелли

Соціальні утопії Томаса Мора та Томмазо Кампанелли як спроба протиставлення колективізму принципами індивідуалізму. Внутрішня суперечливість концепції соціального утопізму. Т.Мор «Золота книга така ж корисна, як і забавна, про найкращий устрій держави і про новий острів Утопія». Соціальна структура Утопії в творі Т.Мора. «Місто Сонця» Т.Кампанелли. Розподіл ролей та функціональних обов'язків у Місті Сонця Кампанелли. Порівняльний аналіз соціальних утопій Мора і Кампанелли. Суперечливість утопічних теорій суспільства.

ТЕМА 3. Соціальне знання епохи Нового часу

3.1. Особливості розвитку соціального знання нового часу

Відродження та реформація як основні передумови Нового часу. Соціально-економічні, політичні, науково-теоретичні чинники формування нових парадигм в системі соціального знання, соціальне знання на рубежі пізнього середньовіччя і нового часу. Формування натуралістичної парадигми в науці. Особливості розвитку соціального знання нового часу. Вчення про ідолів пізнання Ф.Бекона. Правила методу пізнання Р.Декарта.

3.2. Соціальне знання англо-саксонського Просвітництва

Специфіка Англійського Просвітництва. Соціальна концепція Т.Гоббса. Вчення про природну людину, перетворення її в соціальну істоту. Громадянське суспільство як продукт суспільного договору. Держава як наслідок людської діяльності, заснованої на принципах «природного права» і «суспільного договору», держава – Левіафан як живий організм. Відображення досвіду соціально-політичних процесів в Англії XVII ст. в концепції лібералізму Дж.Локка. Співвідношення суспільства та держави в творах Д.Юма. Виявлення економічних законів суспільства представниками англійської політичної економії (В.Петті, А.Сміт, Д.Рікардо). Філософія історії, періодизація суспільного розвитку та типологія суспільства А.Сміта. Теорія моральнісних почуттів Е.Е.К.Шефтсбері. Суспільний та природний стан в концепції Б.Мандевіля. Соціологічні погляди американських просвітителів В.Франкліна і Т.Пейна. Погляди Т.Джефферсона на демократичний устрій.

3.3. Соціологічні концепції французького просвітництва

Вчення про позитивні закони та географічний детермінізм Ш.Монтеск'є «Про дух законів». «Позитивні» закони в суспільстві, Норми права як регулятори внутрішніх і міжнародних відносин. Концепція географічного детермінізму і його впливу на психологічні особливості народів. Проблема приватної власності як причина соціальної нерівності. Ідеї «природного права» і «суспільного договору» Руссо як ідеологія свободи людини та її права на боротьбу проти узурпаторів, держава та уряд як виконавець волі народу – єдиного суверена. Ідея прогресу у

новоєвропейській філософії (А.-Р.-Ж.Тюрго). Концепція прогресу людства у філософії історії М.-Ж.-А.-Н.Кондорсе. Соціологічні погляди К.Гельвеція.

3.4. Елементи соціального знання в творчості німецьких просвітників

Специфіка соціальних вчень доби Просвітництва у Німеччині. Значення вчення Х.Вольф для становлення німецького просвітництва. Ідея прогресу і всезагальної історії людства у докритичний період творчості І.Канта. Г.Е.Лесінг про єдність людського роду. Філософія історії – новий етап в розвитку соціального знання і як спроба подолання суперечностей між емпіризмом історіографії та філософськими абстрактними концепціями суспільства. І.Г.Гердер про всесвітню історію як єдиний, цілісний процес закономірного розвитку. Культура як визначальний фактор суспільного прогресу. Проблеми взаємовпливу культур як історична закономірність. Гуманістичні основи філософії історії І.Г.Гердера. Соціально-філософські погляди Й.Г.Фіхте.

3.5. Розвиток емпіричних, демографічних і статистичних досліджень та методологічних проблем наукового знання XVII – поч. XIX ст.

Емпіричне і теоретичне в соціальному дослідженні. Значення математичного знання для появи нових напрямків в суспільствознавстві. Закон великих чисел і його значення для виникнення соціальної статистики та демографії. Школа «політичних арифметиків» (Джон Граунт, Вільям Петт) та її роль в дослідженні соціальних процесів. Демографічні та статистичні дослідження в Німеччині Іогана Петера Зюссмільха та Готфріда Ахенваля. Описова школа статистики (Г.Конрінг, М.Шмейнель, А.Шлецер, А.Бюшинг та ін.) в Німеччині. Спотворення демографічних процесів в концепції народонаселення Роберта Мальтуса. Розвиток статистичних та демографічних досліджень в Російській імперії в XVIII-XIX ст. (Д.Бернуллі, І.П.Герман, К.Ф.Герман).

ТЕМА 4. Класичні соціологічні теорії середини XIX ст.

4.1. Виникнення і розвиток соціології

Криза методології традиційного суспільствознавства. Проблемна ситуація в розвитку знань про людину. Значення природничих наук для розвитку соціального знання. Онтологічні та гносеологічні засади соціології XIX століття (реалізм та редуccionізм). Інтелектуальні витоки науки про суспільство: ідея прогресу, ідея закону і методу. Парадокси редуccionізму та аналогії в науці про суспільство. К.А.Сен-Сімон про необхідність нової науки про людину. Соціальні питання та утопічний соціалізм. Виникнення позитивізму та його характерні особливості. Місце соціології в системі «моральнісних наук» Дж.Ст.Міля. Особливості методу соціальних наук в соціологічній концепції Дж.Ст.Міля.

4.2. Огюст Конт і проект нової науки – соціології

Біографічні відомості про О.Конта. О.Конт про необхідність вивчення суспільства як системи. Лінійна система класифікації наук і місце в ній соціології. Закон трьох стадій та його соціологічна інтерпретація. Соціологічна система Конта. Концепція «всезагальної злагоди». Предмет, структура і завдання соціології. Порядок і прогрес, статика й динаміка. Формування принципів соціологічного методу. Метод спостереження. Експериментальний метод. Порівняльний метод. Історичні методи.

4.3. Еволюціоністська соціологія Герберта Спенсера

Психологізм і початок еволюціоністської теорії. Еволюціоністська теорія Ч.Дарвіна як основа натуралістичного напрямку в соціології. Вчення про внутрішні детермінанти природної еволюції суспільства Е.Б.Тейлора. Спільні та відмінні риси між суспільством і організмом. Г.Спенсер: вчений і доля його вчення. Теорія соціальної еволюції Г.Спенсера. Органіцизм та функціоналізм. Предмет і методологія соціологічного пізнання. Типологія суспільств: за ступенем диференціації. Порівняльний аналіз суспільств військового та індустріального типу. Поняття соціальних інститутів. Типологія соціальних інститутів. Вчення Спенсера про соціальні інститути як «спеціалізовані органи». Типи і функції соціальних інститутів. Правила аналізу інститутів. Значення соціології Г.Спенсера.

4.4. Історична соціологія Алексіса де Токвіля

Життєвий шлях А. де Токвіля. Основна тема роздумів і досліджень. Об'єкт та метод дослідження. Започаткування соціально-культурної традиції соціологічного аналізу. «Демократія в Америці». Демократія, свобода і рівність. Громадянське суспільство як особлива, позадержавна сферу соціуму. Оцінка Токвілем інститутів буржуазної демократії. Індивідуалізм у демократичному суспільстві. Небезпека нового деспотизму. Токвіль як попередник концепцій «масового суспільства».

4.5. Органіцизм в соціології

Метафора організму як основа органіцистської школи. Органіцистська соціологія П.Ф.Лілієнфельда. П.Ф.Лілієнфельд про схожість між суспільством і організмом. Еволюція органіцистських поглядів А.Е.Шеффле. Поняття «гілозоїзму» в органіцистській концепції А.Фульє. Біологічний органіцизм А.Еспінаса. Революція як соціальна патологія. Вульгарний органіцизм О.І.Строніна. Поняття «соціальна патологія», «соціальна гігієна» та «соціальне здоров'я». Вульгарний органіцизм Р.Вормса. Механіцистська школа в соціології XIX ст. Механіцистська теорія Г.Ч.Кері. Фізіосоціологія В.Оствальда.

4.6. Концепції соціального дарвінізму в соціології XIX ст.

Боротьба за існування і соціальні конфлікти як принципи соціал-дарвіністичного напрямку в соціології. Принципи природного відбору та спадковості у вивченні суспільства У.Беджгота. Соціальні групи як предмет соціології Л.Гумпловича. Поняття амальгамації та етноцентризму. Аналіз звичаїв та звичок у соціологічній концепції У.Самнера. Самозбереження і розмноження як основа суспільного розвитку за Г.Ратценхофера. Інтерес як центральне поняття соціологічної концепції А.Смолла. Основні принципи і представники расово-антропологічної школи. Вчення А.Гобіно про нерівність людських рас. Основні принципи і реакційність вчення антропосоціологів: О.Амон, Х.Чемберлен.

4.7. Ідейно-теоретичні витоки марксистської соціології

Суспільно-політична думка Німеччини першої половини XIX ст. Соціальна філософія Гегеля і младогегельянців. Основні положення філософії історії Г.В.Ф.Гегеля та її історична обмеженість. Матеріалістичне розуміння історії. Державно-правова концепція Л.Фон Штейна. Революційне піднесення кінця 40-х років XIX ст. і його вплив на формування марксизму. Життєвий і творчий шлях К.Маркса. періодизація творчості, основні роботи. Філософська антропологія К.Маркса. Вчення про людину і суспільство. Проблема відчуження у творчості К.Маркса. Соціологічний зміст категорії «*Gemeinwesen*» в працях К.Маркса.

4.8. Проблема суспільного розвитку в творчості Карла Маркса

Оцінка К.Марксом ідей О.Конта. К.Маркс про економічні стосунки як «базис», «права», політики, духовного життя. Динаміка розвитку продуктивних сил та виробничих відносин. Діалектико-матеріалістичний підхід до вивчення соціальних явищ. Економічний детермінізм марксизму. Поняття економічної суспільної формації. Типи економічних суспільних формацій. Марксистське вчення про соціальний прогрес і еволюціоністські концепції суспільного розвитку.

4.9. Теорія класів та класової боротьби Карла Маркса

Марксистське вчення про соціальну структуру. Поняття класової боротьби і її місце у соціальній філософії марксизму. Розкриття К.Марксом соціально-психологічних аспектів класової боротьби в буржуазному суспільстві. Марксистська концепція товарного фетишизму і її значення для соціологічної теорії. К.Маркс про ідеологію як неадекватну форму класової свідомості. Марксистський аналіз специфіки східних суспільств. Раціональні та утопічні моменти марксистської критики капіталізму. Розвиток соціологічних ідей К.Маркса і Ф.Енгельса послідовниками марксизму. Історична доля соціологічних ідей К.Маркса. Дискусії про марксизм у сучасній соціології.

Змістовий модуль II

ТЕМА 5. Соціологічна думка в Європі наприкінці XIX ст. – початку XX ст.

5.1. Емпіричні соціальні дослідження в Англії наприкінці XIX ст. – початку XX ст.

Соціальні дослідження і соціальні реформи. Загальна характеристика емпіричних соціальних досліджень. Розрізнення понять соціальне обслідування і соціальне дослідження. Емпіричні соціальні дослідження в Англії XIX ст. Дж.Сінклер «Статистичний опис Шотландії». Дослідження умов життя робітників Дж.Кей-Шаттлуорта. Дослідження умов життя у великому місті Ч.Бута. Дослідження соціальних причин бідності в дослідження С.Раунтрі. Застосування випадкової вибірки в масових дослідженнях А.Баулі.

5.2. Емпіричні соціальні дослідження у Франції та Німеччині XIX - початку XX ст.

А.Кетле про статистичні закономірності соціальних явищ. Вчення про «середню людину». Соціальні дослідження у Франції. Соціал-гігієнічні дослідження О.Паран-Дюшатле. Емпіричні дослідження Ф.Ле Пле. Типологія сімей. Специфіка соціальних досліджень в Німеччині. Бюджетний закон Е.Енгеля. Основні напрямки діяльності німецького статистичного товариства.

5.3. Психологічний напрям у соціології XIX - початку XX ст.

Психологічний напрям в соціології та його особливості. Історичні передумови формування психологічного напрямку в соціології. Психологія народів М.Лацаруса та Г.Штейнталя як синтез даних мовознавства, етнографії та психології. В.Вундт про проблеми психології народів. Психологія натовпу С.Сігеле. Психологія народів і мас Г.Лебона. Основні риси натовпу за Г.Лебоном. Теорія наслідування Г.Тарда: теоретичні витоки та основні положення. Концепція соціалізації та її основні поняття («дзеркальне Я», первинна група, соціальна організація) в соціологічній концепції Ч.Х.Кулі. Інстинктивізм У.Мак-Дугала. Психоаналітична теорія З.Фрейда. Вчення про несвідоме. Структура особистості, механізми витіснення і сублімації.

ТЕМА 6. Класична соціологія на зламі XIX – XX ст.

6.1. Соціологічна концепція Ф.Тьоніса

Неідеалістичні напрями філософської думки – неокантіанство, «філософія життя», феноменологія, філософська антропологія та їх вплив на соціологію. Антинатуралістичний поворот у німецькій соціології кінця XIX ст. Ідейні витоки німецької соціології. Життєвий і творчий шлях Ф.Тьоніса. Основна проблема соціології. Спільнота та суспільство як центральні поняття формальної соціології Ф.Тьоніса. Органічні та механічні соціальні зв'язки. Типологія волі. Основні принципи формальної соціології. Структура соціологічного знання в концепції Ф.Тьоніса. Значення соціології Ф.Тьоніса для розвитку соціології.

6.2. Соціологічна концепція Г.Зіммеля

Життєвий і творчий шлях Г.Зіммеля. Періодизація творчості: натуралістичний, неокантіанський етапи, розробка проблематики розумючої соціології та принципи філософії життя. Метод, предмет і завдання соціології. Соціальні форми як предмет соціології Г.Зіммеля. Поняття «чистих форм усупільнення». Структура соціологічного знання. Концепція соціальної диференціації. Теорія конфлікту. Основні положення «Філософії грошей» Г.Зіммеля. Типологія форм соціальної взаємодії. Функції форм усупільнення. Соціальні процеси – соціальні типи – моделі розвитку. Концепція соціальної диференціації. Поняття конфлікту. Концепція розуміння. Соціологія культури. Конфлікт культури і життя як протиставлення форми і матерії. Психологічні умови життєдіяльності великого міста та причини індивідуалізації особистості. Наукове значення соціології Г.Зіммеля.

6.3. Соціологія Еміля Дюркгейма

Життєвий шлях і наукова творчість Е.Дюркгейма. Ідейно-теоретичні витоки творчості Е.Дюркгейма. Соціально-політична позиція. Концепція соціології як науки. Соціологія і філософія. Визначення Дюркгеймом предмету і методу соціології. Соціальні факти як незалежні від індивідуальної свідомості способу дій, думок і переживань. Дюркгейм про причинне пояснення і функціональний аналіз. Основні правила соціологічного методу. Соціальна солідарність та розподіл праці. Поняття механічної і органічної солідарності, сегментарної та функціональної диференціації, моральної щільності суспільства. Теорія колективних уявлень і її застосування до пояснення природи, релігії, науки, культури. Філософсько-соціологічна концепція моралі. Функції

та елементи моралі. Дюркгейм про соціальну норму і патологію. Соціологія суїциду Е.Дюркгейма. Концепція соціального розвитку. Тлумачення суспільства з позицій соціального реалізму.

6.4. Розуміюча соціологія Макса Вебера

Висхідні принципи соціологічної теорії М.Вебера. Критика інтуїтивізму і натуралізму в гуманітарних науках. Принцип «віднесення до цінності» і «свободи від оцінки». Ідеальний тип як логічна конструкція. Проблема розуміння і категорія «соціальної дії» Дослідження релігії в праці «Протестантська етика і дух капіталізму». Роль змін у релігійній етиці на становлення сучасного капіталізму. Зв'язок релігії та економіки. М.Вебер про соціальну базу і етичний зміст індуїзму, буддизму, конфуціанства, даосизму, іудаїзму, християнства та ісламу. Типологія видів панування. Легітимність легального типу панування. Концепція бюрократії. Веберівська концепція професійної етики політика і вченого. Типи соціальних спільностей і соціальних структур. Клас, соціальний статус і влада. Стратифікаційна концепція М.Вебера. Соціологія музики М.Вебера.

6.5. Система соціології Вільфредо Парето

Специфіка розгляду природи людини та суспільства. Соціологія як емпірична наука. Предмет і мета соціології В.Парето. Методологія соціологічного пізнання. Логіко-експериментальний метод та його застосування в соціології. Психологічні принципи соціологічної теорії дії. Ірраціоналістичний погляд на природу людини. Логічні та нелогічні вчинки. «Залишки» і «похідні» – їх місце і роль у структурах внутрішніх процесів детермінації людської поведінки. Теорія соціальної гетерогенності та циркуляції еліт. Два типи визначення еліти. Піраміда соціальної нерівності та динаміка її історичного існування. Причини занепаду аристократії. Історія як «кладовище аристократії». Механізми забезпечення соціальної стабільності. Концепція ідеології. Резидуї і деривації. В.Парето в історичній перспективі.

6.6. Соціологія Вернера Зомбарта

Соціологічні ідеї В.Зомбарта. Історичні соціологія господарства. Вчення В.Зомбарта про соціокультурні передумови виникнення капіталізму та про буржуа як про соціально-психологічний тип. Дослідження метаморфоз життя капіталістичного духу як альтернатива веберівському проекту теорії походження сучасного капіталізму. Структура капіталістичного етосу, виокремлення понять «міщанський дух» і «підприємницький дух». Буржуа як соціально-психологічний типаж (особливий тип соціального характеру).

ТЕМА 7. Національні особливості розвитку соціології в ХХ ст.

7.1. Формування американської соціологічної традиції

Розвиток соціологічної науки на тлі американської культурної традиції. Особливості становлення та інституціоналізації соціологічного знання у США. Соціокультурні обумовленості американської соціології: емпіризм, утилітарно-прагматична орієнтація досліджень, інтерес до «технологічної» сторони соціологічного знання, домінування стабілізаційних форм мислення над кризовими, соціально-реформістські симпатії. Вивчення громадської думки в США. Дослідження реклами як соціального феномену. Проблеми культури і соціалізації особистості в американському прагматизмі (В.Джемс, Дж.Дьюї). Чиказька школа та її основні представники. Характерні риси дослідницької стратегії Чиказької школи. Соціологічна теорія та емпіричні дослідження як прагнення до поєднання методологічних позицій.

7.2. Розвиток емпіричної соціології та масових опитувань у США

Діяльність Дж.Геллапа по вивченні громадської думки. Неопозитивістська школа, започаткована Дж.Ландбергом, С.К.Додом, П.Лазарсфельдом. Розробка методології соціологічних досліджень, математичних методів та проблематики вимірювання в соціології П.Лазарсфельда. Наукова діяльність П.Лазарсфельда: методологічні дослідження, латентно-структурний аналіз, панельне дослідження в Ейрі і теорія двоступеневої хвилі комунікації.

7.3. Функціоналізм Британської школи культурної антропології

Попередники соціологічного функціоналізму: А.Р.Радкліфф-Браун та Б.Маліновський. Функціоналізм у соціальній антропології. Базові постулати функціонального аналізу і їх

тлумачення у ранній версії функціоналізму. Функціоналізм Б.Маліновського. Теорія потреб. Поняття функції. Культура як система: інститути і організації. Функції магії. Функціоналістська концепція А.Радкліфа-Брауна: соціальна структура як предмет соціальної антропології. Поняття соціальних структур і соціальних форм. Поняття функціональної єдності. Особливості функціоналістської теорії культури. Теорія еволюції. Значення структурного функціоналізму для розвитку функціоналістської традиції в соціології.

7.4. Розвиток німецької соціологічної думки в період між 20-ми – 60-ми рр. XX ст.

Соціологічна наука у Німеччині періоду Веймарської республіки. Інституціоналізація Франкфуртської школи та основні етапи її становлення. М.Горкхаймер і ідея «критичної теорії». Соціологічні ідеї праці М.Горкхаймера і Т.Адорно. Соціологічні аспекти філософії нової музики Т.Адорно. Фрейдизм як джерело і складова частина філософії історії Г.Маркузе в праці «Ерос і цивілізація». Концепція «одномірної людини» Г.Маркузе. Концепція негативної діалектики Т.Адорно. Соціологічна концепція Е.Фрома. Франкфуртська школа і сучасна ліворадикальна соціологія. Антропологічна соціологія А.Гелена. Теорія суспільних інститутів. Соціологічна концепція Х.Фрайера. Аналіз сучасної епохи як формування «вторинних систем». Техніка як форма мислення. Емпіричні дослідження Х.Шельскі: безробіття і професійна неготовність молоді. Особливості розвитку соціології в НДР. Проблема «двох Німеччин» і її осмислення у німецькій соціології.

7.5. Соціологічна думка Франції 20-х – 60-х рр. XX ст.

«Французська соціологічна школа» і її основні представники. Праці М.Хальбвакса «Соціальна пам'ять» і М.Мосса «Нарис про дарування» та «Техніки тіла». Концепція класів та соціальної морфології в творах М.Хальбвакса. Школа «соціальної науки». «Міжнародний соціологічний журнал». Католицька соціологія. Розробка соціологічної проблематики в рамках Вищої школи практичних досліджень. «Діалектична соціологія» Ж.Гурвіча. Теорія індустріального суспільства Р.Арона. Технологічний детермінізм Ж.Фураст'є. Соціологія організацій М.Крозье, концепція бюрократичного феномену та блокованого суспільства. Соціопсихоаналіз Ж.Менделя. Акціоналізм А.Турена. Розвиток ідей структуралізму. Соціологічні джерела структуралізму К.Леві-Строса. Зворотній вплив структуралізму на соціологію, соціологічні ідеї історичної школи "Анналів" (Ф.Бродель, Л.Февр та ін.). Актуальні проблеми життя французького суспільства у дзеркалі соціології.

ТЕМА 8. Основні соціологічні концепції середини XX ст.

8.1. Еволюціоністсько-реформістський підхід Р.Парка та соціологія міста

Соціологія Р.Парка: основні цілі і завдання соціологічного знання. Соціологія як наука про колективну поведінку. Теорія соціальної еволюції Парка. Рівні соціально-еволюційних процесів. «Біотичний» базис суспільного життя. Суспільство як система, що спрямована до стану рівноваги. Роль конкуренції і конфліктів в житті суспільства. Сучасне міське середовище як основний об'єкт дослідницьких інтересів лідера Чиказької школи (місто як «соціальна лабораторія»). Місто як соціальний організм. Теорія міжетнічної та між культурної взаємодії. Дослідження соціальних проблем емігрантських діаспор. Теорія маргінальної особистості. Метод соціального картографування і досвід його практичного застосування. Монографічне вивчення «соціальної топографії» Чикаго – концепція концентричних зон Е.Бьорджеса. Дослідження соціальних проблем в роботах Л.Вірта «Урбанізм як спосіб життя», «Гетто», Р.Каван «Суїцид» та Е.Стоуквіста «Маргінальна особистість».

8.2. Соціально-психологічна концепція Ф.Знанецького і У.Томаса

У.Томас і Ф.Знанецький: основні ідеї їх спільної роботи «Польський селянин в Європі та Америці». Особливості методичної бази дослідження (обґрунтування якісних методів, застосування методу аналізу особистих документів). Теоретична проблема роботи – механізми пристосування індивіда до зовнішніх умов оточуючого середовища. Теорія мотивації соціальної поведінки і ментальної типологізації соціальних ситуацій. Погляд на проблему соціальної

адаптації. Пристосування через пасивність (конформізм) і пристосування через активність (творчий підхід). Спроба побудови універсальної класифікації соціально-характерологічних типів адаптивної поведінки. Теоретичне значення емпіричних досліджень У.Томаса і Ф.Знанецького.

8.3. Інтегральна соціологія Пітірима Сорокіна

Російський та американський періоди творчості П.Сорокіна. «Злочин і кара, подвиг та винагорода» – творчий дебют молодого Сорокіна. Теорія соціальних норм. Мораль і право як механізми соціальної регуляції поведінки індивіда. Структура соціологічного знання (соціальна аналітика, соціальна механіка і соціальна статика). «Соціологія революції» П.Сорокіна. Взаємодія індивідів як найпростіша мікроструктура реальності соціального життя. Соціальна механіка як теорія факторної детермінації соціальних процесів. Теорія соціальної стратифікації і мобільності П.Сорокіна. Історичне різноманіття інститутів (каналів) і механізмів соціальної мобільності. Теорія соціокультурної динаміки. Закон перманентних флуктуацій соціального розвитку та критика лінійно-прогресистських теорій соціального розвитку. Інтегралізм як основна риса соціологічного світогляду П.Сорокіна.

8.4. Інтеракціоністська соціологія

Символічний інтеракціонізм: основні тези і поняття (Ч.Х.Кулі, У.Томас і Дж.Г.Мід). Теорія «дзеркального Я» і взаємодія в малих групах в працях Кулі. Визначення ситуації як синтез установки і цінностей у Томаса. Міжособистісна взаємодія в роботах Міда. Формування і розвиток інтеракціоністських концепцій в американській соціології. Дж.Мід про специфіку міжособистісної взаємодії. Роль символів у процесі комунікації. Становлення особистості як процес рольової інтерналізації. Поняття «узагальнених інших». Відкриті питання соціологічної теорії Дж.Міда та її сучасні версії. Символічний інтеракціонізм Р.Блумера. Натуралістична версія символічного інтеракціонізму М.Куна.

8.5. Структурно-функціональна соціологія Толкотта Парсонса

Теоретичні джерела парсонівської концепції соціальної дії. Поняття системи дії, діючої особи, ситуації. Мотиваційна структура дії. Когнітивна, оціночна і ціннісна орієнтації соціальної дії. Взаємопроникнення особистісної, соціальної і культурної субсистем, їх основні характеристики. Теорія соціальних систем пізнього Парсонса. Різновиди функціональної спрямованості окремих субсистем дії – адаптація, інтеграція, відтворення структури і зняття напруженості. Функціоналістське пояснення природи соціальних змін. Вчення Парсонса про соціальну диференціацію, еволюційні універсалії та історичні типи суспільств. Вплив ідей Парсонса на сучасні теорії соціокультурної модернізації. Сучасні дискусії щодо теоретичної спадщини Парсонса.

8.6. Функціоналізм Роберта Мертона

Р.Мертон про соціологію як «теорію середнього радіуса дії». Дослідження Мертона в галузі історії і соціології науки. Три основні постулати і «одинадцять заповідей» мертонівського функціоналізму. Мертон про соціальну структуру і аномію. Типи індивідуального пристосування в суспільстві. Вплив ідей Р.Мертона на американську теоретичну та емпіричну соціологію. Дискусії про функціоналізм в сучасній соціології, їх основні напрямки. Вплив ідей функціоналізму на розвиток сучасної соціології.

ТЕМА 9. Розвиток теоретичної соціології в другій половині XX ст.– на початку XXI ст.

9.1. Теорія соціального обміну Джорджа Хоманса і Пітера Блау

Витоки теорії соціального обміну: соціобіологія та соціальний біхевіоризм (Е.Вілсон, П. Ван Де Берге, Б.Скіннер). Співвідношення концепції Дж.Хоманса із іншими теоретичними напрямками. Основні постулати теорії Хоманса. «Реальна поведінка». Критика абстрактного теоретизування у світлі психологічного редукціонізму. «Елементарні форми» соціальної поведінки. Критика хомансівської теорії суспільства і культури. Макроструктуралізм П.Блау. Теорія інтегративного обміну П.Блау. Критика хоманівської теорії свідомості. Теорія інтегративного обміну і структурний функціоналізм. Сучасний стан біхевіористських теорій.

9.2. Теорія конфлікту: Ральф Дарендорф, Л'юїс Козер

Історико-культурні та ідеологічні чинники формування конфліктологічного підходу. Теоретико-методологічні засади конфліктології. Конфлікт як форма зняття напруженості в соціальній системі і фактор її інноваційної зміни. Способи раціональної регуляції соціальних конфліктів. Від утопії рівноваги до реальності конфліктизму: Р.Дарендорф. Функціональність конфлікту: Л.Козер.

9.3. Феноменологічна соціологія і етнометодологія

Теоретичні джерела феноменологічної соціології. Обґрунтування принципів феноменологічної соціології у праці А.Шюца «Змістовна структура соціального світу». А.Шюц про принципову відмінність між просторовим і часовим принципами конституювання соціальних зв'язків. Принцип «суб'єктивної інтерпретації» у соціальному пізнанні. Розвиток ідей феноменологічної соціології у праці П.Бергера і Т.Лукмана «Соціальне конструювання реальності». «Соціологія повсякденності» як зразок застосування феноменологічних методів і її основні напрями. Етнометодологія – програма розвитку нетрадиційної соціології. Обґрунтування основних ідей етнометодології у працях Г.Гарфінкеля. «Фонові очікування» і їх функції в системі соціальної взаємодії. Застосування феноменологічних методів у сучасній соціології науки і соціології культури. Феноменологічна соціологія А.Сікурела, П.Макх'ю та Р.Гратхофа. «Драматургічний підхід» Е.Гофмана.

9.4. Новітні напрями розвитку соціологічної теорії

Неофункціоналізм як напрям сучасної соціологічної теорії. Концепція логіки соціологічного знання Дж.Александера. Розробка теорії соціальної дії Р.Мюнхом. Неофункціоналізм і теорії соціокультурної модернізації. Сучасні теорії модерного і постмодерного суспільства. Сучасна структуралістська соціологія. Соціологія символічних форм П.Бурдьє. Постмодерністські підходи в соціології. Гендерні теорії. Теорія соціальної структуризації Е.Гідденса. Вчення Гідденса про норми, ресурси і системи соціальної дії. Поняття «просторово-часової» дистанції. Гідденс про специфіку модерного суспільства. Теорія класової структури Е. Райта. Концепція соціальної структури Ч.Девіса і У.Мура. Системна теорія суспільства Н.Лумана. Ю.Хабермас про співвідношення між «соціальною системою» і «життєвим світом». Концепція соціокультурної динаміки В.Бюля. Соціологія глобалізації. Світ-системний аналіз І.Валлерстайна. Концепція мережевого суспільства М.Кастельса. Поворот до теоретичної інтеграції в сучасній соціології. Дж.Рітцер, Дж.Александр як ідеологи теоретичної інтеграції.

Змістовий модуль III.

ТЕМА 10. Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.

10.1. Історичні особливості формування соціології в Україні.

Головні методологічні проблеми історії соціологічної думки в Україні. Основна проблематика та головні ідеї української соціальної думки. Загальні закономірності та специфіка розвитку соціальної та соціологічної думки в Україні, її відмінності від західної та російської. Корені соціальної україністики: духовна культура Київської Русі, світоглядні уявлення давній слов'ян, ідеологія раннього християнства, надбання духовної культури Візантії та Болгарії. Дискусії навколо визначення етапів розвитку соціології в Україні. Історія соціології у вузькому та широкому розумінні.

Проблема національно-культурної ідентифікації ряду діячів, які збагатили своєю творчістю українську науку, культуру чи народились і вирости на національному ґрунті, але генетично відокремлені від України в силу ряду причин. Проблеми джерелознавства, відсутності документальних джерел, монографічних та періодичних видань минулого. Вплив західних соціологічних теорій на формування соціальної думки в Україні.

10.2. Українська протосоціологічна думка.

Протосоціологічний етап розвитку: від перших примітивних і навіть ненаукових уявлень про світ до моменту появи соціології як самостійної науки (від стародавніх часів Київської Русі до середини XIX ст.). Якісні особливості етапів розвитку протосоціологічного знання під впливом економічних, соціальних, політичних, ідеологічних та парадигмальних чинників: 1) протосоціологія епохи становлення, розвитку та розпаду Київської Русі (праісторія, Київська держава, Княжа доба, Литовсько-польський період – У - кінець XI ст.); 2) протосоціологічне знання козацької доби (від початку козацтва до зруйнування Січі – кінець ХУ – третя чверть ХУІІІ ст.); 3) протосоціологія доби відродження України (кінець ХУІІІ – середина XIX ст.).

Роль християнства у розвитку соціально-політичної думки в Київській Русі. Тільки починаючи з кінця 16 – початку 17 ст. визначається розвиток прогресивного руху, пов'язаного з соціально-економічним життям і визвольним рухом українського народу. Значення Острожської та Київської школи в поширенні філософських і соціально-політичних знань.

10.3. Осмислення соціальних процесів в Україні ХVІІІ – початку ХІХ ст. та їх роль у розвитку національної свідомості.

Нові тенденції в історико-культурному поступі України ХVІІІ ст. Конституція П.Орлика. Формування історіографії й її значення для національної свідомості. Становлення української літературної мови та її соціально-культурне значення для розвитку етносу. І.Котляревський. Ідеї „природного права” у творчості І.Шада. Соціологічна проблематика у творчості Я.Козельського, В.Каразіна, П.Лодія. Проблеми природного права, держави та свободи. Соціальна філософія та соціальний ідеал Г.Сковороди. Теорія трьох світів (або „мірів”) та двох натур (зовнішньої та внутрішньої).

Розвиток національно-визвольної ідеології. Значення наукової та просвітницької діяльності „Руської трійки” - І.Вагилевича, М.Шашкевича та Я.Головацького, як зачинателів національного відродження на Галичині. Значення програмних документів Кирило-Мефодіївського братства, праць М.Костомарова, творчості Т. Шевченка та П. Куліша для формування соціально-політичної та соціологічної думки в Україні.

ТЕМА 11. Період формування української академічної соціології ХІХ - початку ХХ ст.

Причини виникнення на Заході соціології як окремої науки й її вплив на способи бачення й моделі пізнання соціальної реальності, нові підходи і способи аналізу соціальних явищ і процесів українських мислителів. Становлення вітчизняної академічної соціології, її інституціоналізація. Соціально-економічні і політичні умови для розвитку соціологічних ідей в Україні. Специфіка формування української соціології як самостійної науки. Дискусії навколо визначення часу виникнення академічної соціології в Україні та національно-культурної ідентифікації ряду її представників. Головні методологічні проблеми та основна проблематика академічної соціології в Україні.

Вплив західноєвропейського марксизму та позитивізму, під впливом яких українська соціологічна теорія натуралізується, набуваючи форм еволюціонізму, органіцизму, соціал-дарвінізму тощо. Співпраця українських вчених з європейськими, засвоєння й поширення соціологічних теорій останніх. Перехрещування дослідницького поля соціології з суміжними соціогуманітарними науками. Праці українських філософів, економістів, істориків, етнографів, географів, юристів, статистиків, публіцистів з елементами соціологічного аналізу та становлення в подальшому на їх основі окремих соціологічних шкіл.

М.М.Ковалевський як фундатор вітчизняної соціології. Історико-порівняльний метод.

ТЕМА 12. Соціологічні аспекти праць українських вчених початку XX ст. Соціологічні питання у творчості О.Потебні та генетична соціологія М.Грушевського.

Соціологічні питання у творчості О.Потебні. Мова як головна ознака народу. Мова як евристична діяльність. Потебня про міф як світосприймання та пізнавальний загальнолюдський процес. Проблеми універсальної єдності всесвітньої історії. Народна творчість як основа цивілізації. Критика Потебнею політики денационалізації.

Генетична соціологія М.Грушевського. Формування історико-соціологічного бачення. Історико-соціологічний метод М.Грушевського. Основа соціологічних інтересів Грушевського – фактори соціальної еволюції, закони соціального розвитку, сутність соціології тощо. Значення праці „Початки громадянства. Генетична соціологія” й її основні ідеї. Критика західної соціологічної теорії (О.Конта, Г.Спенсера, марксистського економічного детермінізму та суто психологічних поглядів на природу соціального розвитку). Неможливість моністичного розуміння історії. Основні закономірності соціальної революції. Створення в еміграції „Українського соціологічного інституту” (Грушевський, Шаповал, Липинський, Старосольський, Антонович, Дністрянський, Феценко-Чопівський та ін.) і його значення для розвитку української соціології. Плани розвитку соціології та практична діяльність М.Грушевського в УРСР.

ТЕМА 13. Соціологічні аспекти праць українських вчених початку XX ст. Соціологічна концепція Б.Кістяківського та соціологія політики В.Липинського.

Соціологічні аспекти праць українських правників. Право як суспільний утвір.

Б.О.Кістяківський: особистість і світогляд. Індивід і суспільство у Кістяківського. Критика „руської соціологічної школи”. Категорія „влади”. Соціологічний закон розвідку підпільної революційної організації. Б.Кістяківський і М.Вебер. Основна сфера соціологічних студій Б.О.Кістяківського – логіка, методологія соціологічної науки, право як соціальне явище. Еволюція соціальних поглядів (від марксизму до неокантіанству). Праці Кістяківського - перший в українській соціології аналіз методологічних питань. Роботи „Суспільство й особистість” (1899 р.), „Соціальні науки і право: нариси з методології соціальної науки і загальної теорії права” (1916 р.), „Право и наука о праве” (1918 р.). Причини кризових явищ у соціальних науках: залежність від соціальної філософії, панування психологізму (В.Зомбарт, Л.Петражицький).

Соціологія державотворення та політична антропологія В.К.Липинського. Основні поняття політичної соціології В.Липинського. Теоретична концепція Липинського - соціолога – теорія організації національних еліт (національної аристократії, провідної, правлячої верстви) та їх кругообігу. Методи організації національної аристократії: класократія, охлократія, демократія. Класова структура суспільства: промисловий, хліборобський, фінансовий і купецький класи та інтелігенція. Стани організаторів - „пани” й організованих – „народ”. Липинський про закономірності політичної еволюції. Соціологічний аналіз твору Липинського „Листи до братів-хліборобів” (1926).

Змістовий модуль IV.

ТЕМА 14. Дослідницька діяльність українців в еміграції. Особливості соціологічного мислення М.Шаповала.

Соціологічна робота в еміграції співробітників Українського соціологічного інституту (Відень), Українського інституту громадознавства (Прага), вчених-викладачів соціологічних кафедр Української господарської академії (Подєбради), Вищого педагогічного інституту ім. М.Драгоманова (Прага), Українського вільного університету (Прага) тощо. Соціологічні студії в еміграції після другої світової війни та основні проблеми досліджень: процеси асиміляції, суспільної мобільності та затримання етнічної (етичної та культурної) ідентичності серед українських емігрантів,

М.Ю.Шаповал як фундатор української соціології, засновник Українського інституту громадознавства (А.Блага, С.Чапін, Л.Візе, І.Штайнберг, Е.Ельвуд, П.Сорокін, Р.Міхельс, С.Богартус, Е.Росс, Е.Халупний та ін.), автор першого українського підручника з соціології. Спроби М.Шаповала інтегрувати здобутки соціологічної науки, розкриття фундаментальних засад будови суспільства, його структури, розгляд соціології як засобу пошуку „шляхів і способів визволення українського народу”. Введення спеціалізованої наукової термінології в українську соціологію („українське суспільство”, „взаємочинність”, „скупчення”, „скупина”, „суспільні агрегати” та ін.). Роботи „Українська соціологія” (1927 р.), „Соціологія українського відродження” (1927 р.), „Загальна соціологія” (1929 р.), „Соціологія України” (1933 р.).

ТЕМА 15. Організація та проблематика розвитку радянської соціології в Україні.

Інституціоналізація соціології. Розвиток української соціології в межах Всеукраїнської академії наук (Б.Кістяківський, М.Туган-Барановський, С.Дністрянський, О.Гіляров, М.Грушевський та ін.). Плани М.Грушевського щодо розвитку соціології в радянській Україні. Соціологічні дослідження в інституціях ВУАН. Посилення ідеологічного тиску та гоніння соціологічної науки. Ліквідація соціологічних студій напередодні та після II світової війни. Безплідність марксистської соціологічної науки в УРСР і її причини.

Період політичної відлиги та поступове відродження соціології у вигляді конкретно-соціологічних досліджень. Діяльність університетських лабораторій конкретних соціологічних досліджень (з 1960-х рр.). Розвиток соціологічних досліджень у Київському університеті ім. Тараса Шевченка та Інституті філософії АН України. Наукові публікації – монографії, статті з аналізом механізмів внутрішньо колективних стосунків, сім’ї, формування особи, соціології праці, освіти тощо. Відродження соціології як самостійної науки з другої половини 1980-х рр. і її популярність. Специфіка становища соціології в УРСР.

ТЕМА 16. Соціологія в незалежній Україні. Сучасний стан, проблеми та перспективи.

Здобуття Україною незалежності та початок якісно нового етапу в поступі соціології як науки. Усамостійнення соціології в повному обсязі. Здобуття статусу академічної науки та базової навчальної дисципліни. Відкриття університетських факультетів та відділень підготовки професійних соціологів, функціонування аспірантури та докторантури зі спеціальності соціологія, утворюються спеціалізовані ради із захисту дисертацій тощо, також Українська соціологічна асоціація. Зростання кількості праць і наукових публікацій з соціології, вихід часопису „Соціологія: теорія, методи, маркетинг” (колишня «Філософська і соціологічна думка»). Розвиток соціології та потреба національного відродження України. Соціологічний супровід процесу відродження і державотворення України (особливо під час президентських і парламентських

виборів, під час соціальних, маркетингових досліджень). Створення у 1990 р. та діяльність Інституту соціології в системі Національної Академії наук України.

Пошук власної автентичності української соціології, вироблення методологічної бази, концептуальних схем та відповідний їм понятійно-категоріальний апарат. Акценти на соціогуманітарні традиції української культури. Соціологія та потреби суспільства. Співробітництво з західними соціологічними установами. Аналіз сучасності у працях провідних українських соціологів. Проблеми, завдання та перспективи розвитку соціології в Україні.

Перший модуль включає питання 1-4 тем.

Другий модуль складається з питань, що містяться у темах 5-9.

Третій модуль включає питання 10-13 тем.

Четвертий модуль складається з питань, що містяться у темах 14-16.

3. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Системність та активність роботи студента протягом семестру оцінюється за максимальною оцінкою 50 балів із 100, якими оцінюється вся робота, винесена на поточний контроль.

Шкала оцінювання відповідей на семінарських заняттях становить 0-2 бали за кожне семінарське заняття (0 балів – повторне вивчення теми, 1 бал – оцінка «задовільно», «добре», 2 бали – оцінка «відмінно»).

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент протягом семестру на семінарах (50 балів), розраховується на підставі реальної кількості занять, відведених згідно з навчальним планом на даний вид роботи (15 семінарів). При цьому враховуються:

для оцінки «задовільно» та «добре» – активність та рівень знань при обговоренні передбачених програмою питань, винесених на семінар;

для оцінки «відмінно» – успішність при виконанні різного роду практичних завдань, що пропонуються для виконання, а також компетенції, які повинні сформуватися у студентів під час даного виду занять (обговорення проблемного питання, кейсу, ситуаційної вправи, презентації тощо).

Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їх оцінювання

Форми контролю	Максимальна кількість балів		
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Дистанційна форма навчання
Дискусія з елементами аналізу	4 x 2 бали = 8 балів		
Робота в малих творчих групах	6 x 2 бали = 12 балів		
Міні-тренінг	3 x 2 бали = 6 балів		
Семінар-конференція	2 x 2 бали = 4 бали		
Контрольна (модульна) робота	2 x 5 балів = 10 балів		
Презентація і захист індивідуальних (дослідницько-аналітичних) робіт	1 x 10 балів = 10 балів		
Всього:	50 балів		
Представлення результатів науково-дослідних робіт на студентських конкурсах, конференціях, олімпіадах.	Бонусні бали (до 10 балів)		

Порядок проведення контрольних (модульних) робіт для студентів денної форми навчання.

Передбачається виконання 2-х **контрольних (модульних) робіт за один семестр**. Оцінка **контрольних (модульних) робіт** визначається на основі розроблених кафедрою критеріїв і становить 0-10 балів із 50, якими оцінюється вся робота студентів, винесена на поточний контроль (0-5 балів за кожний модуль).

У 2 семестрі перша **контрольна (модульна) робота** містить питання, що відносяться до тем 1-4, друга – до тем 5-9.

У 3 семестрі перша **контрольна (модульна) робота** містить питання, що відносяться до тем 10-13, друга – до тем 14-16.

Порядок і час складання **контрольних (модульних) робіт** визначаються кафедрою, включаються до робочої програми і доводяться до студентів на початку семестру.

Результати виконання і захисту завдань самостійної роботи студента

Написання реферату (есе) за заданою тематикою передбачає висвітлення актуальної соціальної проблеми, пояснення причин її виникнення, визначення тенденцій розвитку, а також формулювання відповідних практичних висновків.

Пошук, підбір та огляд науково-літературних джерел з дисципліни «Історія соціології» за заданою тематикою передбачає формування вмінь та навичок адекватного орієнтування в інформаційному просторі, селекції необхідної інформації та вміння її застосовувати в реальному житті.

Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій має на меті формування в структурі пізнавальної діяльності студента навичок щодо критичного осмислення інформації, її оцінювання відповідно до певних аксіологічних систем та подальшого використання в навчальному процесі.

Участь у наукових конференціях, круглих столах, семінарах, симпозіумах є додатковим чинником активізації пізнавальної активності студента, формування в його дидактичній культурі науково-аналітичної складової.

Контроль знань у формі екзамену здійснюється на основі виконання студентом екзаменаційних завдань. Екзамен з дисципліни «Історія соціології» проводиться виключно в межах екзаменаційної сесії в процесі підсумкового оцінювання знань студентів з дисциплін навчального плану. Підсумкове оцінювання знань студентів за межами сесії не допускається.

Екзамен проводиться за завданнями, визначеними у відповідальності з програмою дисципліни, яка доводиться до студентів на початку навчального семестру.

Шкала оцінювання екзаменаційних завдань:

<i>Кількість балів за 10 бальною шкалою</i>	<i>Рівень повноти й коректності відповіді</i>
10	Відмінний
8	Добрий
6	задовільний
4	не достатній
2	мінімальний
0	незадовільний

Оцінюванню на екзамені підлягають:

- володіння категорійним апаратом, фаховою термінологією та теоретичними знаннями;
- вміння демонструвати практичні навички при розв'язуванні задач, вирішенні ситуацій;
- вміння продемонструвати креативність та системність знань, володіння сучасними методами, методиками при вирішенні практичних питань.

Результати поточної успішності студентів є показником рівня засвоєння ними робочої програми навчальної дисципліни та виконання вимог Карти самостійної роботи студентів. Результати поточного та підсумкового контролю є **рівноцінними показниками рівня засвоєння студентом знань, набуття умінь та сформованості навичок**, що визначені відповідною робочою програмою навчальної дисципліни.

Студент, який набрав за результатами поточного контролю від 0 до 20 балів (включно), вважається таким, що не виконав вимоги робочої програми навчальної дисципліни, передбаченої індивідуальним навчальним планом, і отримує з дисципліни незадовільну оцінку. Він має право за власною заявою опанувати цю дисципліну в наступному семестрі понад обсяги встановлені навчальним планом за індивідуальним графіком у формі додаткової індивідуально-консультативної роботи згідно з діючими в Університеті положеннями.

Під час таких занять студент має виконувати завдання для самостійної роботи, модульні контрольні роботи, інші види робіт, передбачені робочою програмою навчальною дисципліни та набрати від 21 до 50 балів (включно). Бали у кількості 21 і більше є підставою для допуску студента до екзамену за білетами, які містять 5 екзаменаційних завдань.

Студент, який набрав за результатами поточного контролю від 0 до 20 балів (включно) і не бажає опановувати дисципліну в наступному семестрі понад обсяги встановлені навчальним планом за індивідуальним графіком у формі додаткової індивідуально-консультативної роботи, не допускається до повторного складання екзамену і вважається таким, що має академічну заборгованість.

Студенти, які за сумарним результатом поточного і підсумкового контролю у формі екзамену набиратимуть від 21 до 59 балів (включно), після належної підготовки матимуть право повторно скласти екзамен.

Перескладання екзамену з дисципліни дозволяється двічі (вдруге - комісії за білетами, які містять 5 завдань). У загальному підсумковому оцінюванні рівня результатів навчальної діяльності цих студентів враховується результат поточного контролю рівня знань, умінь та навичок.

Студент, який під час опанування дисципліни понад обсяги встановлені навчальним планом за індивідуальним графіком у формі додаткової індивідуально-консультативної роботи набрав менше 20 балів (включно), не допускається до повторного складання екзамену і вважається таким, що має академічну заборгованість.

Шкала КНЕУ, балів	Оцінка за 4-бальною шкалою	Шкала ECTS
90 – 100	Відмінно	A
80 – 89	Добре	B
70 – 79		C
66 – 69	задовільно	D
60 – 65		E
21 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання екзамену (заліку)	FX
0 – 20	незадовільно з можливістю вивчення дисципліни за індивідуальним графіком у формі додаткової індивідуально-консультативної роботи	F

4. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА.

4.1. Основна література:

1. Історія соціології (у 2-х кн.) [Електронний ресурс]: навч. посібник / О.А.Рахманов, С.С.Бульбенюк, Ю.М. Манелюк. – К.: КНЕУ, 2017. – 279 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / Батаєва Катерина, Бурлачук Віктор, Головаха-Хікс Інна, Захарченко Марк, Іваненко Олена, Каневська Ірина, Кресіна Ірина, Матяш Ірина, Молчанов Михайло, Рибшун Олександр, Степаненко Віктор; за заг. ред. Катерини Батаєвої, Віктора Бурлачука і Віктора Степаненка. — К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. — 392 с.
3. Історія соціологічної думки в Україні: Навчальний посібник. – Львів: Новий світ, 2000.
4. Александер Дж. Нові теоретичні напрями в соціології // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 2. – С. 121–130.
5. Александрова О.В. Філософія Середніх віків та доби Відродження: Підручник / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка.- К. : Видавець ПАРАПАН, 2002. - 169с.
6. Арендт Х. Джерела тоталітаризму; [пер. з англ.]. – 2-ге вид. – К.: Дух і Літера, 2005. – 584 с.
7. Арістотель. Політика [пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка]. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
8. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер. з фр. Г.Філіпчука. - К.: Юніверс, 2004 – 688 с.
9. Бергер П.Л. Капіталістична революція: П'ятдесят пропозицій щодо процвітання, рівності і свободи; пер. з англ. – К. : Вища шк., 1995. – 247 с.
10. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція; пер. з франц. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 230 с.
11. Бурдье П. Практичний глузд. – К.: Укр. центр духов. культури, 2003. – 503 с.
12. Вебер М. Господарство і суспільство: нариси соціології розуміння / з нім. пер. М.Кушнір. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2012. – 1112 с.
13. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Вебер М. ; пер. з нім. О. Погорілого. – К. : Основи, 1994.– 261 с.
14. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К.: Основи, 1998. – 532 с.
15. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. – Львів : Літопис, 2000. – 320 с.
16. Габермас Ю. Залучення іншого: Студії з політичної теорії; пер. з нім. – Львів : Астролябія, 2006. – 416 с.
17. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. ; пер. з нім. – Львів : Літопис, 2000. – 320 с.
18. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної; пер. з англ. – К. : Дух і Літера, 2000. – 606 с.
19. Гіденс Е. Соціологія. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
20. Дарендорф Р. У пошуках нового устрою: лекції на тему політики свободи у ХХІ ст. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 109 с.

21. Дворецька Г.В. Соціологія: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 472 с.
22. Добренєков В.И., Кравченко А.И. Социология: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 624 с. – (Серия «Высшее образование»).
23. Дюркгейм Е. Самогубство: Соціологічне дослідження; пер. з франц. – К.: Основи, 1998. – 519 с.
24. Енгельс Ф. Становище робітничого класу в Англії. З власних спостережень і достовірних джерел / Маркс К., Енгельс Ф. // Твори; [пер. з 2-го рос. вид.]. – К.: Держполітвидав УРСР, 1958. – Т. 2. – С. 221–494.
25. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології: від Античності до початку ХХ ст. - К.: Либідь, 1993. – 336 с.
26. Кастельс М., Хіманен П. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель; пер. з англ. – К.: Ваклер, 2006. – 256 с.
27. Култаєва М.Д., Навроцький О.І., Шеремет І.І. Європейська теоретична соціологія ХХ-ХХІ століття: навч. посібник для студ. ВНЗ. – Х., 2008. – 328 с.
28. Локк Дж. Два трактати про врядування; пер з англ. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 265 с.
29. Леві-Строс К. Структурна антропологія. – К., Основи, 1997.
30. Мак'явеллі М. Флорентійські хроніки. Державець; пер. з італ. – К.: Основи, 1998. – С. 393–463.
31. Маркс К. Вибрані твори: у 3-х т. / К. Маркс, Ф. Енгельс. – К.: Політвидав України, 1984. – Т. 1. – 555 с.
32. Маркс К. Маніфест Комуністичної партії / Маркс К., Енгельс Ф. // Твори ; [пер. з 2-го рос. вид.]. – К. : Держполітвидав УРСР, 1959. – Т. 4. – С. 405–441.
33. Немировский В.Г. История социологии: Учеб. пособие для студ. вузов при изучении цикла социогуманитарных дисциплин. – М.: Владос, 2005. – 319 с.
34. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1996. – 224 с.
35. Попова І.М. Соціологія. Пропедевтичний курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: Тандем, 1996. – 271 с.
36. Ритцер Дж. Современные социологические теории. – СПб. 2002.
37. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права; пер. з франц. – К.: Port-Royal, 2001. – 349 с.
38. Ручка А.А., Танчер В.В. Очерки истории социологической мысли. - К., 1993.
39. Ручка А.О., Танчер В.В. Курс історії теоретичної соціології: посіб. – К. : Наук. думка, 1995. – 223 с.
40. Сірій Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: навч. посібник. – Вид. 2-ге – К.: Атіка, 2007. – 480 с.
41. Смелзер Н.Дж. Проблеми соціології. Георг-Зімелівські лекції, 1995. – Львів: Кальварія, 2003. – 128 с.
42. Соціологічна енциклопедія / Ред. кол.: Астахова В.І., Бакіров В.С., Городяненко В.Г. (уклад.) та ін. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.

43. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: курс лекцій. За ред. Ручки А.О. – К.: Вища школа соціології при Інституті соціології НАНУ, 2007. – 364 с. Социология: история и современность: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. / За ред. Волкова А.Г. – Изд. 2-е. – Ростов -на-Дону: Феникс, 2007. – 672 с.
44. Токвіль А. де. Про демократію в Америці: у 2-х т.; пер. з франц. Г. Філіпчука, М. Москаленка. – К.: Всесвіт, 1999. – 590 с.
45. Турен А. Повернення дієвця. – К.: Альтерпрес, 2003. – 320 с.
46. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство. Основні поняття чистої соціології; пер. з нім. – К.: Дух і літера, 2005. – 262 с.
47. Фуко М. Наглядати й карати: Народження в'язниці; пер. з франц. П. Тарашук. – К.: Основи, 1998. – 392 с.
48. Хоманс Дж. Возвращение к человеку // Американская социологическая мысль. – М., 1994. – С. 46-62.
49. Захарченко М.В., Бурлачук В.Ф., Молчанов М.О. Соціологічна думка України: – К.: Заповіт, 1996.
50. Мусієздов О.О. Історія української соціології: Навчально-методичний посібник. –Харків: Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004.

4.2.Додаткова література:

1. Американская социологическая мысль. Тексты. - М., 1994.
2. Американская социология: перспективы, проблемы, методы. - М., 1972.
3. Беккер Г., Босков А. Современная социологическая теория. – М., 1961.
4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. - М., 1995.
5. Валлерстайн И. Раса, нация, класс. Двусмысленные идентичности. – М. : Логос-Альтера ; Ессе Номо, 2003.
6. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus: Філософські дослідження. – К.: Основи, 1995. – 311 с.
7. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну; пер. з нім. та комент. В.М. Купліна. – К.: Четверта хвиля, 2001. – 424 с.
8. Гайденко П.П., Добренков В.И., Ионин Л.Г. История социологии в Западной Европе и США: Учебник для вузов / Институт социально-политических исследований РАН / Г.В. Осипов (отв.ред.). — М. : Норма, 1999. — 576с.
9. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуризации. – М.: Академ. Проект, 2003. – 528 с.
10. Гофман А.Б. Классическое и современное: этюды по истории и теории социологии. – М.: Наука, 2003. – 784 с.
11. Гофман И. Представление себя в повседневной жизни // Человек и общество. Хрестоматия. Под ред. С.Макеева. – К.: Ин-т социологии, 1999. – С.230-241.
12. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии; пер. с франц. – М.: Наука, 1990. – С. 3–390.
13. Западноевропейская социология XIX века: Тексты / Под ред. В.И.Добренкова. – М.: Издание Международного Университета Бизнеса и Управления, 1996. – 352 с. История

- социологии в Западной Европе и США. Учебн. Для ВУЗов / Под ред. Осипова Г.В. - М.: Норма, 2001. - 576 с.
14. Зомбарт В. Исследования по истории развития современного капитализма: [в 3 т.]; пер с нем. – СПб. Владимир Даль, 2008. – (Т. 3, кн. 1: Роскошь и капитализм. – С. 5–234).
 15. История социологии: Учеб.пособие / Под общ.ред.А.Н.Елсукова. - Минск: Вышейшая школа, 1997 – 381 с.
 16. История теоретической социологии В 4 т. / Ю.Н. Давыдов (отв.ред.,сост.). Т.2. – М.: Канон+, 1997. – 448с.
 17. Кули Ч.Х. Человеческая природа и социальный порядок. – М.: ДИК, 2000. – 309с.
 18. Маркс К. Німецька ідеологія. Критика новітньої німецької філософії в особі її представників Фейєрбаха, Б. Бауєра, і Штірнера і німецького соціалізму в особі його різних пророків / Маркс К., Енгельс Ф. // Твори ; [пер. з 2-го рос. вид.]. – К.: Держполітвидав УРСР, 1959. – Т. 3. – С. 7–521.
 19. Скиннер Б. Что такое бихевиоризм? Введение / Перевод с нем. Головин Н. А. 1999, по изданию: Skinner B. Was ist Behaviorismus? Reinbek bei Hamburg: Rohwolt, 1978. S. 9-11. <http://socio.msk.ru/lib.html>
 20. Скиннер Б. Технология поведения // Американская социологическая мысль. – М., 1994. – С. 30-46.
 21. Спенсер Г. Опыты научные, политические и философские / Пер.с англ.под ред. Н.А.Рубакина. - Мн.: Современ.литератор, 1999 – 1408 с.
 22. Спенсер Г. Синтетическая философия: Пер.с англ. - К.: Ника-Центр, 1997 – 512 с.
 23. Торндайк Э., Уотсон Дж.Б. Бихевиоризм. – М. : АСТ-ЛТД, 1998. – 704 с.
 24. Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм і демократія; пер. з англ. В. Ружицького та П. Тарашука. – К. : Основи, 1995. – 528 с.
 25. Піча В.М., Піча Ю.В., Хома Н.М. та ін. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник. – К.: Каравела, Львів: Новий Світ, 2002.
 26. Резнік В., Резнік О. Українська соціологія після 1991 року // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. № 2004. №3. С. 22–46.
 27. Рибшун О. Українська академічна соціологія на рубежі 60-70-х рр. ХХ ст.: початки інституціонального процесу // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. – Вип. 11. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – С. 106–116.
 28. Рибшун О. Формування передумов української академічної соціології за радянської доби // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. – Вип. 10. – К.: Інститут соціології НАН України, 2007. – С. 63–76.
 29. Соціологія : Навч. посібн. / За ред. С.О.Макеєва. – 4-е вид., перероб. і доп. – К. : «Знання», КОО, 2008.
 30. Степаненко В., Рибшун О. Українська соціологія: суспільно-історичний та ідеологічний контексти // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 2. – С. 23–46.
 31. Танчер В. Соціологічна думка України на тлі світової соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1–2. – С. 18–26.
 32. Тарасенко В.І. Пізнавальні технології в українській соціології // Проблеми розвитку соціологічної теорії : Наукові доповіді і повідомлення Всеукраїнської соціологічної конференції. – К., 2001. – С. 19–25.

33. Шульга М. Українська соціологія у пошуках самоідентичності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 170–177.